

Mehmet Perinçek

TÜRK-RUS DİPLOMASİSİNDEN

GİZLİ SAYFALAR

Siyaset-Askeriye-Ekonomi-Kültür-Bilim-Spor

Kaynak Yayınları No: 584

Yayıncı Sertifika No: 14071

ISBN: 978-975-343-604-5

1. Basım: Haziran 2011

Genişletilmiş 3. Basım: Kasım 2016

Genel Yayın Yönetmeni

Erdem Ergen

Sayfa Tasarım

Göler Kızılelma

Kapak Tasarım

Bora Gürsoy

Baskı ve Cilt

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.ř.

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No: 8

34196 Yenibosna/İstanbul Tel: 0212 496 11 11

Matbaa Sertifika No: 10614

© Bu kitabın yayın hakları Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Anonim şirketi

Eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE
SANAYİ ANONİM şİRKETİ

Meşrutiyet Cad. 6/3 Beyoğlu 34435 İstanbul

www.kaynakyayinlari.com • iletisim@kaynakyayinlari.com

Tel: 0212 252 21 56-99 Faks: 0212 249 28 92

DR. MEHMET PERİNÇEK, 19 Eylül 1978'de İstanbul'da doğdu. Faik Reşit Unat İlkokulu'nu ve Çağaloğlu Anadolu Lisesi'ni bitirdi. Burs alarak Rusya Federasyonu'nda Nijni Novgorod'da 35 No.lu Lisede okudu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 2005-2006 öğretim yılında Moskova Uluslararası İlişkiler Devlet Enstitüsü (Üniversitesi)'nde (MGİMO[U]), 2010-2011 öğretim yılında Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü'nde misafir araştırma görevlisi olarak çalıştı.

15 senedir Rus-Sovyet devlet arşivlerinde "Türk-Sovyet İlişkileri" ve "Ermeni Meselesi" üzerine araştırmalar yapıyor. Bu konular üzerine birçok makalesi var. *Atatürk'ün Sovyetlerle Görüşmeleri/Sovyet Arşiv Belgeleri'yle, Avrasyacılık/Türkiye'deki Teori ve Pratiği, Boryan'ın Gözüyle Türk-Ermeni Çatışması, Rus Devlet Arşivlerinden 150 Belgede Ermeni Meselesi, Sovyet Devlet Kaynaklarında Kürt İsyanları, Stambulskie Novosti'de Jön Türk Devrimi, Ermeni Milliyetçiliğinin Serüveni (Taşnaklardan ASALA'ya Yeni Belgelerle), İki Kıyı Bir Deniz: Türk-Rus Ortak Tarihinden Kesitler ve Uçak Gemisi: Büyük Taarruz'un Meçhul Denizcileri* başlıklı kitapları da mevcuttur. "Sovyet Arşiv Belgelerinin Işığında Türk-Sovyet Askeri İlişkileri: Doğu Cephesi (1919-1922)" başlıklı doktora tezini yazdı ve savundu. Yabancı dillerde -Rusça, Almanca, Farsça ve Azeri Türkçesi- beş kitabı daha çıktı. Ayrıca çalıştığı konular üzerine önemli kitapları yayıma hazırladı. Diğer taraftan güncel Türk dış politikası üzerine çalışmalar yapıyor.

Bu konular üzerine sempozyumlarda ve uluslararası konferanslarda tebliğler sundu, Türkiye'de ve yurtdışında konferanslar verdi. TRT'de, özel ve yabancı televizyonlarda birçok programa katıldı.

Rusça'dan Türkçe'ye çevirdiği kitap ve şiir yayımları da bulunuyor. Rusça, Almanca ve İngilizce biliyor.

Mehmet Perinçek

**TÜRK-RUS DİPLOMASİSİNDEN
GİZLİ SAYFALAR**

Siyaset-Askeriye-Ekonomi-Kültür-Bilim-Spor

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	17
AHMET MİTHAT'IN EVİNE RUSYA'DAN GELEN KONUKLAR	
Biri Rus Biri Çerkez	24
Türkiye, Boğazlarıyla Dünyanın En Leziz Lokması	25
"Türkçe Bilmek Beni Yürekten Mutlu Ediyor"	26
"Bütün Zor Sorunları Çözeriz"	26
DÜNYA SAVAŞI'NIN ARİFESİNDE TÜRK-RUS DOSTLUK CEMİYETİ	
Cemiyet'in Amaçları	29
Cemiyet'in İstanbul Ayağı	30
İlk Genel Kurul ve Konuşmalar	31
Diplomasi Çevrelerinin Tepkileri	32
Cemiyet'in Nizamnamesi ve Faaliyetleri	33
Türk-Alman Yakınlaşması ve Liman von Sanders Heyeti	34
Rusya'nın Boğazlar'ı İşgal Planı	36
Türk-Rus Dostluğunda Adımlar	37
Türk-Rus İttifak Görüşmeleri	38
Değerlendirme	40
TÜRK VE SOVYET ORDULARININ SİLAH ARKADAŞLIĞI	
A. DOĞU CEPHESİ	48
I. İki Devrimin Yakıcı Sorunu: Kafkas Seddi	48
II. Kafkas Seddinin Yıkılışı	51
1. <i>Azerbaycan'ın Sovyetleştirilmesi ve Türk Subaylarının Rolü</i>	52
2. <i>Türk-Sovyet Askerî İşbirliği ve Taşnak Ermenistanı'nın Yıkılması</i>	54

3. Gürcistan ve Dağıstan'da Türk-Sovyet İşbirliği	61
4. Türk-Bolşevik İttifakına Karşı İngiliz Provokasyonları ve Kars Antlaşması	63
B. DENİZ CEPHESİ	67
C. BATI CEPHESİ	73
I. Frunze Heyeti'nin Ziyareti ve Askerî İşbirliği	73
II. Aralov'un Cephe Ziyareti ve Büyük Taarruz	77
III. Çanakale Krizi Esnasında Askerî İşbirliği	80
D. İKİ DEVRİMİN ORTAK NOKTALARI VE DOĞAL İTTİFAK	82

MUSTAFA SUPHİ OLAYIYLA İLGİLİ
SON RESMİ YAZIŞMALAR

Yayılan Söylentiler	91
Fırtına Çıkınca Bekletiliyorlar	92
Motora Nasıl Bindirildiler?	93
Slogandaki Mesaj	94
Nereye Gittiler?	94
Rus Konsolosu Kayıtsız	95
Rumların ve Türklerin Tepkileri	95
Hangi Sami?	95
Sovyet Konsolosu'ndan Trabzon Valisine Mektup Valinin Yanıtı	96
Karşılıklı Yazışmalar ve Yanıtsız Kalan Sorular	98
Sovyet Raporu: Cinayetın Organizatörü Durak Bey	99
Mustafa Suphiler'in Ölümünde İttihatçıların Rolü	99
"Mustafa Suphiler Denizde Öldürülmedi"	101
Sovyet Rusya'nın Aldığı Tavrı	102
Frunze, "Mustafa Suphi" Tepkisine Sinirleniyor	103

CEMAL PAŞA'NIN AİLESİNE
5 BİN ALTIN SOVYET YARDIMI

Politbüro İngilizlere ve Taşnaklara İşaret Ediyor	109
Para Yardımını Sovyetler'in Beyin Takımı Onaylıyor	111
Sovyet Yetkililerinin Değerlendirmeleri	112
Cinayetın ve Sonrası Gelişmelerin Ayrıntıları	113
Politbüro'da Karar Alınan Hükümet Bildirisi	115
Kızıl Ordu'dan Askeri Cenaze Töreni	116
Cemal Paşa'nın Kitabı Rusça Yayımlanıyor	117
"Cemal Paşa, Bize Sovyetler'in Soylu Fikirlerini Anlattı"	118

"Afganistan'la Antlaşmayı Cemal Paşa'ya Borçluyuz"	118
"Enver Paşa'nın Hareketi İngilizlere Faydalı"	120

SADECE TÜRKİYE VE SOVYET RUSYA'DA OLAN

BAKANLIK

"Bürokratinin Gölgesi Bile Yok, Herkese Eşit Muamele"	127
Rum Evleri Fakirlere Dağıtılıyor	127
Ankara Hükümetinin Halkçı Karakteri	128
"Bize Barış Lazım Ama Misakı Milli'yi Tatmin Etmeli"	129
"Bana Verilen Oylar	
Adımın Rusya Dostluğuyla Anılmasından"	129
Rus Devrimi ve Sovyet Anayasasına İlgi	130
"Rus-Türk Dostluğunun Kökleri Sağlamdır"	130
Rusya ve Fransa Arasında Çatışma Tehlikesi	131

AHMET AĞAOĞLU:

BOLŞEVİKLERE DOST, MOLLALARA DÜŞMAN

"Lozan'da Rusya Bizi Kendimizden Daha Fazla Savunuyor"	136
Ağaoğlu'nun "Yahudi" Eleştirisi	137
"Sovyet Rusya'ya Soğuk Yaklaşmak Aptalca"	137
İkinci Grubun Hükümet ve Sovyet Rusya Karşıtı Yönelimi	138
"Gericilerle Mücadelede Kanın Dökülmesi Kaçınılmaz"	139
"İttihatçılar, Halk Partisi'ne Girmeyi Kabul Edecekler"	139
"Mustafa Kemal'in Siyasi Kurmayı Yok"	140
Hamdullah Suphi'nin Raporunda Büyük Petro'nun	
Gericiliğe Karşı Mücadelesi	140
Mustafa Kemal'in Çarşaf Konusundaki Duyarlılığı	141

RUSLAR, MUSTAFA KEMAL'İ

NE İÇİN KUTLAMAK İSTEDİ?

"Mustafa Kemal, Kadınların Özgürlüğünden Bahsediyor"	148
"Şark Kadınlığının Yükselmesi Birinci Derecede Önemli"	148
Aralov'un Önerisi	149
"Kadın-Erkek Eşit Eğitim Almalıdır"	149
"Kadın Kolları, Mustafa Kemal'in Mücadelesini Selamlasın"	150
"Telgraf Yerine Gazetelerde Makaleler"	151
"Türkiye'de Kadın Bakan!"	152
Latife Hanım'ın Kamenyeva'yla Mektuplaşmaları	153
"Kadınların Eksik Tüm Hakları Şüphesiz Yarın Verilecektir"	154

Sovyet Kadın Yazarın Gözlemleri	154
Türkiye'deki Kadın Hakları ve Hareketi Üzerine Kitaplar	155
İki Devrimin Önceliği	155

KOMİTERN İZMİR SUİKASTINI NASIL DEĞERLENDİRDİ?	161
---	-----

İzmir Suikastını Hazırlayan Sebepler ve Suikastın Sonuçları	167
I. Suikastı Düzenleyenler ve Suikastı Düzenleme Gerekçeleri	168
II. Muhaliflerin Birleşmesi	170
• İttihat ve Terakki Partisi	170
III. Mütareke Dönemi'nin Kısa Ömürlü Partileri	171
IV. Kemalizm	172
V. II. Müdafaa-i Hukuk Grubu	173
VI. Terakkiperver Cumhuriyet Partisi	174
VII. İttihatçıların Gizli Faaliyetleri	174
VIII. Hangi Cezaya Hükmetmeli?	176
IX. Yargı Kararı	177
X. Sonuçlar	177
• Dünkü Hasımların Yakınlaşma Belirtileri	177
XI. Dış Güçlerin Rolü	178
XII. Suikast Girişiminin Tahmini Etkileri	179

FUTBOL DİPLOMASİSİ: DOSTLUK KAZANDI...	187
---	-----

FİFA'dan Özel İzin	187
Kışlık Saraya Hücumdan Yeşil Sahalara	189
Türk Futbolcular Ekim Devrimi Kutlamalarında	190
Sahada Rus Dansıyla Isınan Türk Futbolcular	191
Sovyet Milli Takımının Doğum Günü	192
Sovyet Takımının Ziyareti En Üst Düzeyde Ele Alınıyor	195
Sovyet Heyetine Görkemli Karşılama	196
Sovyet Futbolcusunun "Diplomatlığı"	197
Maçlar İki Farklı Topla Oynanıyor	198
"Ölümcül Sağ Ayak" Butusov	199
FİFA'nın Yasağı Nasıl Aşıldı?	200
Bu Maçın Bir de Üçüncü Yarısı Var	201
Fabrikadan Kaçıp Maça Geliyorlar	202
Sovyet Yazarın Gözüyle Türklerin Artıları ve Eksileri	202
"Türk Çalımı"	203

Sovyet Bakanın Masasındaki İmzalı Atatürk Fotoğrafları	203
Üniversiteler Karmasından Halkevleri Karmasına	204
Rus Kafilesi İstanbul'u Geziyor	205
Kıran Kırana Maç	205
Taktik Var, Kondisyon Yok	207
Sovyet Takımı 29 Ekim Törenlerinde	207
Türkiye'nin Toprak Sahaları	208
Maçtan Kaçıp Meyhaneye Giden Sovyet Futbolcusu	209
"Aramızda Sınır Yok, Bizi Sadece Karadeniz Ayırıyor"	209
Türk Futbolcular Çim Sahadan Şikâyetçi	210
Ve Sonunda Galibiyet	211
Sovyet Futbolcunun Yaşadığı Travma	212
Maç Sonrası Geçerli Sayılan Gol	213
Vahap'ın "W" Taktiği Dersi	214
Futbolculardan Bilimsel Eserler	215
"Alo Alo Ben Niyazi"	216
Büyükelçi Atanan Karahan'ın Futbol Yorumu	217
Futbol, Sadece Futbol Değildir	218
Birlikte Tren Yolculukları	219
Bir Futbolcunun Açık Mektupla Özrü	220
Sovyet Yazarın Hayatındaki En Unutulmayan Maç	221
Karadeniz'de Fırtına	222
Sovyet Yetkilinin Türk Taraftarıyla İlgili Raporu	223
Peka'nın Kramponlarının Hikâyesi	225
Sovyet Kulüpleriyle Maçlar	227
Türk Milli Takımı Tramvayda Konuşuluyor	228
Silindir Geçti	229
Bilinmeyen Adaman Şiiri	230
Atatürk Futbolu Değerlendiriyor	231
Dış Politikanın ve Kitle Eğitiminin Bir Aracı	232

SOVYETLER'İN GÖZÜYLE
1930'LARDA TÜRK MUCİZESİ 255

Yeni Türkiye	256
Marx ve Engels'in Gözüyle Türkler	257
Mustafa Kemal'in Demeci	257
Kalinin, İsmet Paşa, Molotov...	258
"Türk Ordusu, Milli Bağımsızlığın Temel Dayanağı"	258
Dünya Barışının Teminatı	259
Dostluğun Gelişmesindeki Dört Faktör	260

"Mustafa Kemal, Lenin ve Stalin'in Yol Göstericiliğinde..."	260
Kültürdeki Klodfarerizme Karşı Savaş	261
"Leninizm ve Kemalizm Birlikte Gelişecektir"	262
Türklerin Yıkıcı Değil, Yapıcı Rolü	263
Ölümcül Metalden Kalkırdıran Metale	264
Türk-Sovyet Sanayi İşbirliği	264
Sanatta Tutuculuğun ve Batı Taklitçiliğinin Reddi	266
Türkiye'yle Bilimsel İlişkiler Komisyonunun Çalışmaları	268
Sovyet Uzmanın Gözüyle Türk Latin Alfabeti	270
Türk Tarımındaki Gelişmeler	270
Pera'dan İstiklal Caddesi'ne	272
"Türk Tayyarecilerine Selam!"	274

STALİN VE SARAÇOĞLU SAVAŞIN HEMEN BAŞINDA
NE KONUŞTU?

Türk-Sovyet Paktı Kime Karşı Olacak?	284
Saraçoğlu: "Türk-İngiliz ve Türk-Fransız Paktlarına SSCB'ye Karşı Kullanılmaz Kaydı Düşüldü"	284
Saraçoğlu: "Sovyetler, Beni, Yardım Antlaşması Yapmak İçin Moskova'ya Davet Etti"	286
Molotov: "Biz, Almanya'ya Karşı Bir Pakt Yapmayız"	287
Stalin: "Türkiye İngiliz ve Fransızlar, Diğer Taraftan İtalyanlar Arasındaki Çelişmelerden Yararlanmalı"	288
Stalin: "İngiltere'nin Yardımlarının Değeri Türkiye'nin İleri Süreceği Orduların Değerinden Düşük"	288
Saraçoğlu: "Romanya, SSCB'ye Saldırırsa Balkan Paktı'nın Yükümlülüklerini Yerine Getirmeyiz"	290
Saraçoğlu: "Sovyet-Türk Paktı Bütün Anlaşmazlıkları Düzenleyebilir"	290
Stalin: "İngiltere ve Fransa İşine Gelince Yükümlülüklerini Yerine Getirir"	291
Stalin: "Türkiye Adaları İstemeli"	292
Türk-Sovyet Paktının Kapsamı	293
Molotov: "Eğer Almanya Türkiye'ye Karşı Çıkarsa Muhalefet Ederiz"	294

"LENİN VE ATATÜRK BİZE

TÜRK-SOVYET DOSTLUĞUNU VASİYET ETTİLER"	301
"Eminim ki, Türk ve Sovyet Halkları Dost Kalacaktır"	302

Sovyet Karşıtı Antlaşma Üzerine Yusuf Kemal'in İstifası	302
"Lenin Dünyadaki En Güzel İnsanlardan Biri"	303
"Moskova'da Kendimi Vatanımda Gibi Hissettim"	304
Mustafa Kemal, Yusuf Kemal Bey'e Sarılır ve Öper	305
Aras, Aralov'un Selamından Mutluluk Duyar	306
Sovyetler'in Temel Esaslarını İncelemek İçin	
Rusya'ya Yolculuk	306
"Stalin, Türkiye'ye Karşı Dostane Tutum Aldı"	307
"Atatürk ve Lenin'in Şahsında Türk-Sovyet İlişkileri Kuruldu"	307
İnönü, İkinci Dünya Savaşı İlişkilerini Değerlendiriyor	308
"İki Ülke Doğuşlarında El Ele Verdiler"	309

RUSYA'NIN KKTC'Sİ GÜNEY OSETYA'DA
SAVAŞ VE SONUÇLARI

Sorunun Geçmişi	315
Güney Osetya Hakkında Genel Bilgiler	315
Güney Osetya'nın Stratejik Önemi	316
Devlet Başkanı Eduard Kokoyta	317
KKTC ve Güney Osetya	317
Kuzey Irak ve Güney Osetya	318
Savaş ve Tarafları	318
ABD	319
Gürcistan	320
Rusya	320
Türkiye	321
Savaşın Sonuçları	322

TÜRK-ERMENİ PROTOKOLÜ:
KAFKASLAR'DA BARIŞ MI ABD İNİSİYATİFİ Mİ?

ABD'yle Yapılan Gizli Anlaşma	325
İnkârı Yasaklayan İsviçre Arabulucu	326
Fransa'dan "Bellek Çalışması" Talimatı	326
Türkiye'de Yasaklanan Azeri Bayrağı	327
Üç Temel Sorun: Sınır, Karabağ, "Soykırım"	327
Soykırım Suçlaması ve BOP	328
Türk Komutanlarına Verilen Mesaj	329
Bu Tabloda Tarih Komisyonundan Ne Çıkar?	330
Türkiye Yalnızlaştırılıyor	330
Rusya'nın Kuşatılması	331

ABD'nin Karabağ Atağı	331
"Soykırımda" Rusya'nın Eşit Sorumluluğu Tezi	332
ABD İniyatifine Son Verecek Bölgesel İşbirliği	333
KAYNAKÇA	333
DİZİN	345

ÖNSÖZ

Türkiye ve Rusya. Tarihin her döneminde birbirleriyle olan ilişkileri bölgenin, hatta dünyanın kaderini belirledi. Savaştlar, barıştlar, ortak oldular, düşman kamplarda yer aldılar... İlişkinin şekli, dünya dengelerini değiştirdi, tarihin akışında önemli rol oynadı.

Türk-Rus İlişkilerindeki Denklem

Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusyası devamlı savaştı, oysaki iki imparatorluk da Türk-Slav, Slav-Türk birliğine dayanıyordu; savaşın galibi hep Batı oldu. Ne Türkiye ne Rusya karşılıklı rekabetten kârlı çıktı. Bu sebeple tarih boyunca Batı'nın bölgemize dair planları, hep Türk-Rus çatışmasına dayandı. İki devlet arasındaki olası bir işbirliği mutlaka engellenmeliydi. Batı emperyalizmi bu savaşları kışkırtmaktan geri kalmadı. Zaten imparatorlukların doğasındaki yayılcılık bunun zeminini oluşturuyordu.

Bu denklemi Atatürk'le Lenin tersine çevirmeyi başardı. Dostluk ve işbirliği politikasıyla iki ülke, milli çıkarlarını sağlamada başarı sağladı. İki devrim, bu politika sayesinde ayakta kaldı, kendi milletlerine bağımsız yaşama hakkını tanıdı. İşbirliği, sadece kurtuluş yıllarıyla da sınırlı kalmadı. 20'li ve 30'lu yılların uluslararası arenasında iki ülke birbirine danışmadan hiçbir adım atmadı, Batı'nın baskılarına karşı ortak politikalar geliştirdi. Türk-Sovyet dostluğu, siyasetin dışında ekonomik kalkınmada, askeri alanda, kültürel ve sanatsal gelişmede, spor hayatında önemli roller oynadı.

Bu nedenle Mustafa Kemal Atatürk, Türk-Sovyet dostluğunu "Misakı Milli'nin bir parçası" olarak gördü ve vasiyeti olarak bıraktı. Falih Rıfkı Atay ise Sovyetler'in penceresinden bakarak Türk dostluğunu "Leninizmin ananelerinden biridir" diye tanımladı.¹

Bu ortaklık, sadece siyasi düzlemle sınırlı kalmayarak iki devrimin içeriğine ve ideolojik boyuta da yansdı. Dünyadaki kamplaşmayı tarif ederken, bu kamplaşmadaki yerini belirlerken, tarihin gittiği süreci ve devrimin hedeflerini tanımlarken benzer yaklaşımlar sergilendi.²

Türk-Sovyet stratejik işbirliği, sadece iki ülkeye yaramadı; bölgeye istikrar getirdi, dünyada sosyalist devrimlerin ve ulusal kurtuluş savaşlarının önünü açtı. Bu dostluk, Batı'nın dünya hâkimiyeti projesinin en büyük engeli haline geldi.

Soğuk savaş yıllarında bu denklem tekrardan tersyüz oldu. Tek sebebi olmamakla birlikte, Türk-Rus rekabetinin sonucunda 1990'lara gelindiğinde artık Türk ve Sovyet devrimlerinden eser kalmamıştı. SSCB, birkaç kez parçalandı ve bu tehlikeyi hâlâ hissederken, Türkiye de bu tehditle yüz yüze geldi. Yani denklemin tekrardan doğru kurulacağı günleri yaşıyoruz. Başta Batı destekli bölücü terör, ABD'nin iki ülkeyi kuşatma siyaseti, dünyada ekonomisinin mafyalaşması ve içine girdiği kriz vb. tekrardan Türk-Rus dostluğunu ve işbirliğini zorluyor, iki ülkenin dış politikasında öncelik haline gelmeye başlıyor.

Bu bakımdan Türk-Rus ilişkilerinin tarihi şöyle özetlenebilir: Gericilik ve emperyalizm, iki ülkeyi karşı karşıya getiriyor. Devrim ve halkçılık ise, iki ülkeyi birleştiriyor. Rusya ve Türkiye, yaşayabilmek için yenileşmek, devrimcileşmek zorundadır. Denklem böyle kurulmuştur. Türkiye ile Rusya'nın stratejik ortaklık kurması bu nedenle kaçınılmazdır.

Özgürleşme ve Aydınlanma Süreçlerindeki Paralellikler

Tarihi iyi incelediğimiz zaman, dış politikadaki bu paralelliklerin iki ülkenin iç politikasına, özgürleşme ve aydınlanma süreçlerine de damgasını vurduğunu söyleyebiliriz. Rusya'nın 1905 Devrimi'ni

1 Atatürk'ün vasiyeti ve ilgili alıntılar için bkz. Mehmet Perinçek, *Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri/Sovyet Arşiv Belgeleriyle*, 2. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 2007, s.234 vd., 237.

2 Bu konuyla ilgili bkz. Mehmet Perinçek, *age*, s.75 vd., 92 vd., 175 vd., 237 vd.; Mehmet Perinçek, "Türk-Sovyet İttifakının Stratejik Temelleri", *Bir Millet Uyanıyor: 1*, Yöneten: Attilâ İlhan, Bilgi Yayınevi, Mart 2005, s.211 vd.

Türkiye'nin 1908 Jöntürk Devrimi izlemiştir. Türkiye'nin 1915 yılında İngiliz ve Fransız donanmalarına ve kara kuvvetlerine Çanakkale'de geçit vermeyişi, Rus Çarlığı'nın yıkılması koşullarını yaratır. 1917 Ekim Devrimi olunca, Türkiye'yi parçalama anlaşması yapan İngiliz-Fransız-Rus emperyalist üçlüsü dağılır ve Lenin'in devrimci Rusyası kurulur. Böylece Türk Devrimi, sağlam bir cephe gerisine kavuştu. Bu koşullarda Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı başarıya ulaştı ve Kemalist Devrim oldu. Sovyet Devrimi ve Türk Devrimi el ele verdiler.

Birbirini ateşleyerek gerçekleşen iki devrim, adeta birbirine sarılarak yaşayabilmıştır. O kadar ki, Rus ve Türk devrimlerinin soluk alma dönemleri bile birliktedir. Rus Devrimi'nin, Yeni Ekonomi Politikası'yla (NEP) içindeki kapitalistlere ödün verdiği yıllarda, Türk Devrimi de, halkçılık siyasetinde geri adım atarak, özel girişimciliği özendirir. 1923 başında toplanan İzmir İktisat Kongresi, bu açıdan Türk Devrimi'nin NEP'idir. 1929'da Rusya'da başlayan kolektifleştirme dalgasına Türkiye'nin 1930'daki devletçi ve halkçı atılımı eşlik eder. 1930'ların dünyasında en hızlı gelişen ve plan yapan iki ülke, Sovyetler Birliği ve Atatürk Türkiyesi idi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra süreç tersine döndü. Türkiye Atlantik ittifakına bağlanıp Kemalist Devrim'in yıkımı başlayınca, Sovyetler Birliği'nde de Kruşçev-Brejnevlerin sosyalizmden geri dönüş süreci istim aldı.

Türk ve Rus devrimlerinin yükselişlerinde de yıkımlarında da bir kader ortaklığı görülüyor. Bu, doğaldır. Çünkü bu iki ülke, eski imparatorluk birikimine ve devrim birikimine sahiplerdir. Toplumsal ekonomik yapılarıyla kapitalizmin önde giden ülkeleri arasında olmadılar, ancak kapitalizmi aşacak dinamiklere sahipler. İki ülke, insan kaynakları, kültürel birikimleri ve Asyalı gelenekleriyle birbirine çok benzemektedir. Rusya ve Türkiye'nin bu özellikleriyle, insanlığın çöken Batı'nın hegemonyasından kurtulmasında ve Asya'dan yükselen yeni uygarlığın inşasında öncü roller oynayacağı sürece tekrar girilmiştir.

Kitabın Kapsamı, Yararlanılan Arşivler ve Katkılar

İşte elinizde tuttuğunuz bu kitap, yukarıda çerçevesini çizdiğimiz bu süreçten tarihsel örnekler sunmaktadır. Bu örnekler, hem Osmanlı-Çarlık hem de Kurtuluş Savaşı/Cumhuriyet-Sovyet dönemlerine aittir. Ayrıca Türk-Rus diplomasisi açısından önem taşıyan güncel iki olaya da yer verilmiştir. Bu kitabın, daha önce kaleme aldığım *Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri/Sovyet Arşiv Belgeleriyle* başlıklı kapsamlı çalışmamla birlikte incelenmesinde yarar vardır.

Bahsi geçen kitap, Atatürk dönemi Türk-Sovyet ilişkilerine ışık tutarken, bu son çalışmam Türk-Rus/Sovyet diplomasisi tarihini farklı farklı alanlarda cereyan etmiş olaylar üzerinden derinleştirmektedir. Bu konu üzerindeki ilk kitabımda ya hiç ele alınmamış ya da oldukça yüzeysel olarak değinilmiş meseleler, bu yeni çalışmamda ayrıntılı olarak incelenmektedir. İki eser, birbirini tamamlamaktadır.

Bu kitabın hazırlanmasında özellikle Rusya'daki üç arşivden yararlanılmıştır: Rusya Toplumsal Siyasal Tarih Devlet Arşivi (RGASPI),³

3 Rusya Toplumsal-Siyasal Tarih Devlet Arşivi (RGASPI), Rusya Federasyonu hükümetinin 1999 Mart'ında aldığı karar gereği Rusya Yakın Tarih Belgeleri Koruma ve Araştırma Merkezi (RTSHİDNI) ve Gençlik Örgütleri Belgeleri Koruma Merkezi'nin (TsHDMO) birleştirilmesi sonucunda oluşturuldu. Birleştirilen bu iki arşiv ise 1991 ve 1992 yıllarında faaliyetleri durdurulan Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi (SBKP MK) bünyesindeki Marksizm-Leninizm Enstitüsü Merkez Parti Arşivi (TsPA) ve Bütün Birlik Lenin Komünist Gençlik Birliği (Komsomol) Arşivi'nin (TsA VLKSM) isimlerinin değiştirilmesiyle kurulmuşlardı. Arşiv'in esas koleksiyonlarını oluşturan Merkez Parti Arşivi'nin kökleri, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Rus sosyal-demokratlarının yurtdışındaki faaliyetlerine dayanır. Ancak Arşiv, esas olarak Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) Ağustos 1903'teki II. Kongresi'nin ardından düzenli olarak oluşturulmaya başlanır.

1917 Ekim Devrimi'nin ardından yeni Sovyet devletinin belgelerinin toplandığı bazı devlet arşivlerinin yanında kendi arşivlerine sahip belirli tarih araştırma merkezleri de kurulur. Bunlar arasında Ekim Devrimi ve Rusya Komünist Parti tarihine dair belgeleri toplama ve araştırma komisyonu (İstpart) oluşturulur. Bu komisyon 1920 Eylül'ünden itibaren Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Halk Komiserliği bünyesinde çalışmalarına başlar. Komisyon, Aralık 1921'den 1928'e kadar da Bütün Birlik Komünist Partisi (bolşevik) (BKP (b)) Merkez Komitesi altında faaliyetlerini yürütür. Oluşturulan diğer iki merkez ise SSCB Merkez Yürütme Kurulu bünyesindeki K. Marx ve F. Engels Enstitüsü (1921-1931) ve BKP (b) MK bünyesindeki V. İ. Lenin Enstitüsü'dür (1923-1931). 1928 yılında parti tarihini araştırma komisyonu, V. İ. Lenin Enstitüsü'ne dahil edilir ve yapılandırılan yeni kurum, bilimsel çalışmalarının alanını daha da genişletir ve 1929 yılında Merkez Parti Arşivi'nin oluşturulmasına başlanır. 1931 yılında da Marx-Engels Enstitüsü ile Lenin Enstitüsü'nün birleştirilmesine karar verilir ve böylece bazı isim değişikliklerinin ardından SBKP (b) MK bünyesindeki Marksizm-Leninizm Enstitüsü Merkez Parti Arşivi (İML TsPA) kurulur. 1920'li ve 30'lu yıllarda yapılan çalışmalar sonunda yurtdışından Marx, Engels ve Lenin'e ait birçok orijinal belgenin yanında Fransız Devrimi'ne, Paris Komünü'ne, 1830, 1848-49 yıllarında Almanya, Fransa, Avusturya-Macaristan'da cereyan eden devrim hareketlerine ilişkin birçok koleksiyon arşive katılır. Ayrıca Babeuf, Bakunin, Bauer, Bebel, Blanqui, Bernstein, Lassalle, Liebknecht, Prudon, Saint-Simon, Feurbach gibi dönemin önemli düşünür ve devrimcilerinin de kişisel arşivleri getirtilir.

Eylül 1943'te ise Merkez Parti Arşivi koleksiyonları arasına faaliyeti durdurulan Komünist Enternasyonal'in arşivi de katılır. SBKP'nin bütün organlarının belgeleri arşivlenirken, diğer taraftan da ölen üst düzey parti yöneticilerinin kişisel arşivleri de koleksiyonlara eklenir. Örn. Jdanov, Cerjinski, Kalinin, Çiçerin, Kirov, Orconikidze, Stalin vb.

Rusya Federasyonu Devlet Arşivi (GARF)⁴ ve Rusya Askeri Tarih Devlet Arşivi (RGVIA).⁵ Bunların haricinde Rusya ve Türkiye'deki önemli kütüphanelerde çalışmalar yürütülmüştür.

Kitabın hazırlanmasındaki her türlü katkılarından dolayı Prof. Dr. Sabahattin Özel'e, Prof. Dr. Aleksandr Gelyeviç Dugin'e, Hüseyin Alpdündar'a, Okan İlci'ye, Pavel Şlıkov'a, İhsan Koçak'a, yukarıda bahsi geçen arşiv ve kütüphane çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca kitabın "Futbol Diplomasisi: Dostluk kazandı..." başlıklı bölümünü birlikte yazdığımız Banu El'e ve Şefik Hüsni'nün İzmir suikastıyla ilgili raporunu Almancadan çeviren Işıl Turan'a özellikle teşekkür borçluyum.

28 Ağustos 2010
Gayrettepe-İstanbul

1950-80'ler arasında da farklı kaynaklardan Arşiv'in geliştirilmesine devam edilir. Sovyetler'deki ve yurtdışındaki arşivlerden, kütüphanelerden, müzelerden, şahıslardan Marx, Engels, Lenin'e veya diğer önemli liderlere ait, uluslararası işçi hareketine, Marksizm tarihine, SBKP'ye ve Sovyet toplumuna dair birçok değerli belge elde edilir.

1 Ocak 2002'de yapılan sayım sonucunda RGASPİ'de 685 koleksiyonun (fond) dahilinde 2 milyon 100 binin üzerinde arşiv dosyası ve 160 bin müze materyali olduğu tespit edilmiştir. Bütün bu belgeler, Arşiv'de fond-liste-dosya-yaprak numaralarıyla saklanmaktadır.

Devlet sırlarını içeren, kanun gereği üzerinden yeterli zaman geçmemiş ve kişilik haklarının korunmasını gerektirecek belgeler dışında bütün koleksiyonlar araştırmacılara açıktır. Koleksiyonlar ise 7 başlık altında toplanmaktadır:

1. Batı Avrupa ülkeleri toplumsal ve siyasal tarihine ilişkin koleksiyonlar (XVII-XX. yy). 2. Rusya'daki devrim hareketine ve SBKP'ye ilişkin koleksiyonlar (1880-1991). 3. VLKSM ve SSCB'deki diğer gençlik örgütlerine ilişkin koleksiyonlar (1917-1992). 4. Rusya'daki siyasal partiler, toplumsal hareketler ve örgütlere ilişkin koleksiyonlar (XX. yy sonu-XXI. yy başı). 5. Uluslararası işçi, sosyalist ve komünist hareketlere ilişkin koleksiyonlar (1889-1990). 6. Kişisel koleksiyonlar. 7. Müze materyalleri

- 4 Arşiv'in kuruluşunun kökleri 1920 yılına dayanıyor. Sovyet dönemindeki son adı SSCB Ekim Devrimi Merkez Devlet Arşivi (TsGAOR SSSR). Hem Çarlık hem Sovyet hem de Rusya Federasyonu dönemini kapsayan arşivde 3182 koleksiyon (fond), 5779280 adet de dosya bulunuyor, 79047 dosya da fotoğraf saklanıyor. Arşiv, esas olarak yasama-yürütme-yargı organlarının, yüksek devlet kurumlarının (Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları, FSB gibi kendi bünyesinde arşiv oluşturmuş organlar hariç), siyasi parti ve kitle örgütlerinin, ayrıca da önemli devlet ve toplum adamlarının kişisel koleksiyonlarını bulunduruyor.
- 5 Rusya'nın en eski arşivlerinden biri olan RGVIA'nın kuruluşu, I. Pavel'in 8 Ağustos 1797 tarihli emrine dayanıyor. Çarlık döneminin en büyük ve temel askeri arşivinde 13 binin üzerinde koleksiyon (fond), yaklaşık 3,5 milyon dosya ve 14 milyon üzerinde mikrofilm bulunuyor.